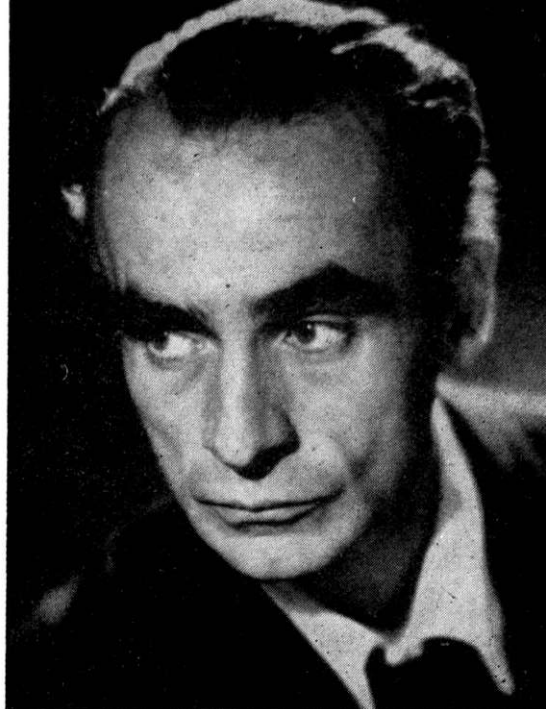

EMIL BOTTA

O simplă viață

Astfel intitulez aceste note. Așa le numesc : O simplă viață. Se pot inventa și alte titluri : Mic tratat pentru... Arta de a nu exista, Ars Moriendi, oarecum, Voluptatea în cădere... Și așa mai departe, dezolante fantezii.

Notele care urmează sînt, de fapt, răspunsuri. Mi-au fost adresate întrebările, de către tinărul critic literar Gheorghe Gheorghiuță, redactor la Radioteleviziune, și au fost incluse în emisiunea „Rampa”, la posturile de Radio. Era într-o zi, într-o noapte mai exact, începea o nouă săptămînă, și eu am venit cu aceste propoziții ușor îndoliate, care nu-mi prevestesc nimica bun. Consider și eu, că ale mele divagații (și în fiecare silabă se poate citi un adevăr dureros), ale mele divagații sau alegorii ar merita să vadă strălucitoarea Lumină a Tiparului, într-o publicație închinată Teatrului, Scenei românești, Cuvîntului românesc. Și consider că „notațiile” mele pot fi și o modestă lecțiune, o prelegere sfioasă, o „scurtă privire” asupra modului de a ști cum *nu* trebuie să fie ceva, trecător prin regiunile Artei, trecător cum am fost eu, amar de ani, fascinat de frumusețe, lăsîndu-mă copleșit de măreția pe care m-am silit să o servesc.

Rugîndu-l pe maestrul Emil Botta să ne vorbească despre poezie și teatru, cele două teritorii atît de intime legate de personalitatea domniei-sale, poetul „Întunecatului April” ne-a spus :

E. B. : — Da, sînt un invitat „la ora tîrzie”. Și oaspeții tîrzii au parte de privilegii, fiind, spun anecdotele, oameni de seamă. Nu este așa că sînt un om de seamă ? Acest timp care trece, fugara clipă, să pledeze în favoarea mea, să apere cauza pe care, nu știu de ce, o consider pierdută. M-ați numit

mastru. Și ați invocat Poezia și Teatrul, ca și cum ar fi vorba de o familie a mea, de foarte apropiate rude ale mele. Este, îmi închipui, o climă dulce în acele ținuturi ale Poeziei și Teatrului. Eu, cunoscînd alesul spirit care acum, la ora tîrzie, mă onorează cu atente întrebări, surid. Am citit pe timpuri, cînd încă nu fusese rupt ca o creangă „de l'Arbre des Plaisances”, ca să-l citez pe Voltaire, o epigramă, un joc nevinovat de cuvinte, aparținînd aceluiași, un joc la adresa lui Carol Quintul, împărat de profesiune.

Voltaire cel candid, Voltaire cetăţeanul Europei, invidia poate, acuzînd-o, această profesiune. Quintul îşi intitula orgolios al său domeniu germanic : Sfîntul Imperiu Roman. Împărăţia era fracturată, dezbinată în feude, un castel era adversarul altui castel, o cetate ura de moarte şi ruina altă cetate, Rinul (apele au sufletul tumultuos) spumega de minie. Şi Voltaire a corectat stemele şi a rectificat inscripţia heraldică a împărăţiei aceleia nebuloase : „Nici sfînt, nici imperiu, nici roman“, a spus Voltaire.

Acum şi aici, eu fiind subiectul, eroul fără glorie, acceptaţi, vă rog, o dată cu stilul meu de petiţiune, de cerere, acceptaţi şi rectificarea mea : nici maestru, nici Teatru, nici Poezie. Şi totuşi, zîmbetul nemaifiind, probabil fiindcă nu-l voi mai cita pe Voltaire, mult aş fi vrut să fiu un adevărat, un strălucit maestru, vă mărturisesc. Mult aş fi vrut ca imperiul meu să fie Poezia şi Teatrul. Şi la nobila întrebare v-a răspuns laşitatea mea, tentativa mea de fugă. Sau poate actul meu de eroism, pe care tot o tentativă de fugă îl numesc. Cumplita fugă din faţa adevărilor, spaima de amărîtoarele înălţimi, de culmile adevărului. Poezia, Teatrul, sînt grandioase edificii... (la zidiri morale mi-e gîndul). Spun edificii, şi spun concepte, moduri ale gîndirii, disciplinate, ordonate, ca un orbitor sistem planetar. Să credem în legea morală şi în constelaţiile de pe cer.

Am ascultat, mai demult, la Radio şi am citit apoi într-o revistă literară, un tulburător text autobiografic, intitulat „Micul discurs.“ N-aţi vrea acum să reluaţi acel „mic discurs“ ?

E. B. : — Acel mic discurs, acel text, avea limite, cred că de aceea a primit şi numele pe măsura sa : MICUL DISCURS. Poezia este o interjecţie dezvoltată, spune Paul Valéry, a cărei artă poetică o cunoaşteţi prea bine. Eventual, distrîndu-mă, pot continua MICUL DISCURS. Eventual, ca un fapt divers. Riul să se prefacă în fluviu, MICUL DISCURS îndurînd metamorfoza, să devină discursul fluviu, foarte adînc, foarte sumbru. Şi în plumburiile ape, cîdată cu ale sale jelanii, pînă şi naivul autor să se înece. De ce oare nu a învăţat să înoate ?

Cărei personalităţi din teatrul românesc îi păstraţi cea mai frumoasă amintire ?

E. B. — Nu vreau să am amintiri. Nu vreau să mă refugiez în trecut. Cunoşc excepţionali oameni de teatru (observaţi, vă rog, al meu timp este un perpetuu prezent), Oameni de teatru eminenţi, aici în ţara mea. Şi, poate, pe cel mai ales, îl trec sub tăcere. Sînt mîndru, înlăcrămat de mîndrie că am întîlnit această lume. Aud adesea „a murit“. Şi eu contrazic amabil : „Nu. El este cel viu !“ ...Recunosc, am şi amnezii, oportune sau inoportune. Acelora foarte generoşi care mi-au oferit ura, o ură cordială, cum să le răspund ? Doar cu tăcerea. Cu elocinţa tăcerii. Este suficient.

Care este rolul pe care ați dorit foarte mult să-l interpretați?

E. B. : — Rolul unui fir de iarbă sau al unui vierme, rolul unei piramide sau al unui tigru, sau al Dunării, de culoarea leului, cum a văzut-o Lope de Vega. Vreau să spun că am visat să trăiesc aievea emoțiile, viețile, morțile, conștiințele viselor mele. Modestie, trufie, orgolii, umilințe, totul, totul. Ca un Demiurg, oameni am visat, cu masca lor sfîșietoare, încremenită în bucurie, încremenită în durere.

Ce jucați sau ce rol repetați acum?

E. B. : — Nimic, nimic. Nu merit.

Fonoteca Radioteleviziunii, ca și filmoteca Televiziunii, păstrează înregistrări și filme antologice realizate de dumneavoastră. Spunînd aceasta, ne gîndim la înregistrările din poezia lui Eminescu și Blaga, Arghezi și Barbu, Edgar Poë și Paul Valéry, Baudelaire și Hölderlin. Mă gîndesc și la filmele unor recitaluri de poezie și la acela al spectacolului de televiziune Cîntecul lebedei de Cehov, rol la care, după cîte știu, țineți foarte mult. Ce semnificație are în activitatea dumneavoastră această experiență?

E. B. : — Semnificația luptei cu Demonul creațiunii (expresia nu-mi aparține), cu neliniștea făcătoare de monstruos, de infern. Și tot neliniștea este o stare de grație, care aduce scilpire și o fericită rază de lumină, acolo unde se instalase întunericul.

Prin bunăvoința domniei voastre, mulțumesc acestei Instituții de înaltă cultură. Și fiindcă au trecut multe clipe, iată, plecam și observ că plecam ca un hoț, și uitam datoria uriașă pe care nu am să fiu vrednic să o plătesc niciodată. Mulțumesc spectatorilor, auditorilor, buni, mult prea buni cu mine.

Ne spuneți, vorbind despre poeziile dumneavoastră, că toate sînt teatru. Vă rog, acum, la sfîrșitul acestui interviu, să ilustrați acest paradox.

E. B. : — Da, îmi spun mie însumi, vorbind cu mine, ca de la om la om, de la sinceritate la sinceritate. Toate marile cînturi din lume, și de cînd lumea, sînt teatru. Sînt înscenări amarnic de frumoase, menite parcă anume să ne minuneze, să ne uimească, să lase deschisă fereastra, sugerîndu-ne Frumusețea. Vedem Gîndul, — cu majusculă se cuvine a fi scris. Gîndul, — cu grav accent se cuvine a roști cuvîntul teribil.

Și apelez iarăși la bunăvoință. Sfîrșiți, vă rog, cu invitatul „la ora tîrzie“, acordîndu-i o ultimă favoare acestui invitat : acum cîteva luni au fost imprimate scene din *Hamlet*, din *Hamlo*d, cum îi spuneau cei vechi, în magistrala traducere a lui Vladimir Streinu.

Iată monologul : A FI SAU NU. Il rostesc eu și nu e magistrală rostirea mea. Dar ascultînd acest monolog, poate fi văzut cu ochiul minții, Gîndul cutremurător al divinului brit Shakespeare.

